

Родољуб Кубат, Трајовима Писма II, Сџари Савез: рецејција и контексти

Београд : Православни богословски факултет, Библијски институт, 2015

319 стр. ; 22 cm

ISBN 978–86–7405–163–4

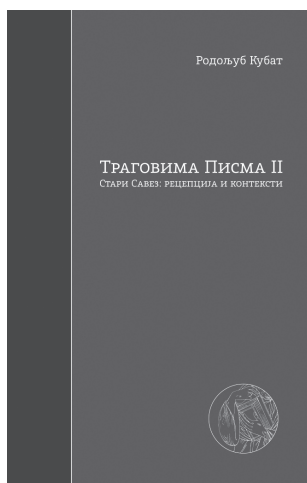
Септуагинта, тј. превод старозаветних списа на грчки језик који уједно и представља коначну хришћанску верзију Старог Савеза у текстолошком и теолошком смислу, се до данас није студиозно обрађивала у српској јавности. Септуагинта представља верзију Светог Писма која је призната од стране Православне Цркве. Савремени превод Септуагинте на енглески језик је публикован 2008. у оквиру пројекта: Православних студија Библије. Њему су приступиле готово све Православне Цркве у Сједињеним Америчким Државама, под руководством Џека Спаркса и Академске заједнице при Академији православне теологије Св. Атанасија која је под патронатом Антиохијске Православне Цркве. Она је настала као плод проучавања Библије од стране православних богослова и библиста, и подржана је од угледних православних епископа попут: Митрополита Питсбурга Максима (Васељенска Патријаршија), Митрополита Филипа (Антиохијска Православна Црква), Митрополита Теодосија (Америчка Православна

Црква). Превод је био употпуњен са православним коментарима. Ипак су се неки православни аутори у својим приказима, попут о. Серафима Џонсона и Архимандрита Јефрема, доста критички односили према овом пројекту, сматрајући да је текстуални апарат у себи обухватио многе сумњиве одлуке модерне неправославне библијске науке. Слично мишљење има и др Родољуб Кубат (стр. 84).

Књигу која је пред нама можемо сматрати за увертуру у превод Септуагинте на савремени српски језик, што је приоритет новооснованог Библијског института при Православном богословском факултету у Београду. Она је плод вишегодишњих истраживања светоотачких тумачења Писма. У једној античкој културној традицији су са успехом Оци Цркве презентовали Истину вере присутне у Светом Писму и у динамичном етосу Цркве. Управо таква теологија, која фаворизује контекстуалност као конститутивни елемент сваког богословског исказа, јесте преко потребна да би се теологија уважавала у јавном сектору и

да би се избегла једна теологија која саму Цркву гура у приватну сферу или у оквиру мање заједнице, која добрим делом постоји паралелно са стварношћу (стр. 14).

Књига је подељена на три дела: Септуагинта (стр. 17–86), алегореза (стр. 87–206), и Јона у проповеди (стр. 231–306). У поглављу Септуагинта се указује да је то текст на којем се градила теологија и егзегеза, настала химнографија и други богослужбени текстови, и од кога су настали многи преводи, између осталих, и словенски. Полазећи од Аристотелу, александријског Јеврејина, који је деловао око 175–150. године пре Христа, др Кубат наглашава популарно схватање које датира настанак превода Септуагинте у доба Птоломеја II Филаделфа (283–246 пре Христа). Хипотеза коју др Кубат разрађује се заснива на томе да Аристотелово писмо доноси срж историјске истине, пошто су Птоломејски владари били заинтересовани за Јевреје: у главном граду су имали велику јеврејску заједницу, а на рубовима царства према конкурентским Селевкидима простирала се стратешки важна Јудеја (стр. 42). Превод је настао половином 3. века пре Христа у Александрији. Он је настао зарад потребе синагогалног богослужења, али и зарад интелек-

туалних потреба ондашње елите. Научници углавном сматрају да је јеврејски предложак са којег је настао превод близак протомасоретском тексту. Пошто су Постање и Излазак слободније превођени у односу на остале три књиге, није јасан однос преводилаца према тексту који је могао бити различит од каснијег

масоретског. У временском интервалу од 2. до 1. века пре Христа, настали су преводи осталих јеврејских светих текстова, сачињени од различитих преводилаца, на различитим местима и у различито време. Потом је одлично обрађена одлика грчког превода: преводиоци су уносили семитске елементе, али су присутни и арамеизми. Међутим, Септуагинта је не само превод, већ и на одређени начин најстарији коментар Писма. Многи грчки појмови су добили нове значењске садржаје, тако што су преводиоци на местима додатно појашњавали текст на тај начин што се одређени појам преводи еквивалентом чији се значењски домени великим делом поклапају (стр. 51). Поред овога су обрађени и остали преводи Старог Завета у позноантичком свету, али је у овом поглављу аутор упоређивао и превод Аквиле, Симаха и Теодотиона. Повод је био сукоб између синагоге и Цркве, пошто су хришћани углавном користили Септуагинту, докле

су рабини покушали да се дистанцирају од старог превода и да стандардизују јеврејски текст. Такође др Кубат наводи и хришћанске рецензије Септуагинте: Оригенову Хексаплу, прото-лукијанову рецензију, као и још недетектовану Исихијеву рецензију. Напоследку се аутор бави оспоравањем Септуагинте: Јероним је био први који је спорио текстолошки ауторитет Седамдесеторице. Друго оспоравање Септуагинте је започело са протестантском реформацијом. Реформатори су се окренули за јеврејским текстом зарад повратка изворном и, кроз традицију неконтаминираном, хришћанству. Поготово је након Другог светског рата масоретски текст додатно научно сакрализован.

Друго поглавље је посвећено алегорези. Алегореза је поступак експлицитног тумачења, извођења смисла из дословног исказа који се њиме посредује. Аутор обрађује предстоички период, стоички период, платонистичку традицију. Уствари, акценат је дат на јелинској алегорези: на Хомера се гледало као учитеља мудрости, којој су Јелини сами тежили, док је битно место заузимао и Хесиод. Она се посебно развија у покласичном периоду. Тадашњи философи су се све више почели ослањати на тумачење текстова који су били нормативни за одређену школу (посебно после Сулиног разарања Академије и Ликеја у Атини, 86. пре Христа). У том периоду, философ престаје да буде мислилац који спекулативно

развија сопствене мисли, него много више улази у једну од мисаоних традиција. Истина се темељила на ауторитету одређене традиције и могла се пронаћи у списима који управо из ње потичу. Насупрот ове алегорезе, хришћанска алегореза је при читању старосавезних списа служила за посадашњење историје спасења. Алегоријска егзегеза је примењивана тамо где се дословно тумачење библијских текстова чинило бесмисленим у смислу да излази из оквира прихваћених Истина вере. Потом је имала за циљ да укаже да су многе старосавезне стварности само праобрази Христа. То се такође односи и на ритуалне прописе. Највећа снага алегоријског тумачења лежала је у томе што је стално оживљаван библијски текст и актуализован у животу верујућих. Библијске приповести нису остале тек записи о нечему што се догађало у прошлости, макар то била и свештена историја спасења, него су то били текстови који су се обрађали сваком читаоцу у различитим животним контекстима. Читалац је тај који из свог контекста са сопственим предразумевањем и теолошком намером разумева и тумачи текст.

Треће поглавље се фокусира на рецепцију Књиге пророка Јоне у раној Цркви. У овом поглављу, приликом указивања на рецепцију ове старозаветне књиге од раних црквених Отаца, др Кубат настоји да покаже колико су егзегетска и теолошка промишљања нужно условљена контекстом. Тако, рецимо,

јеванђелисти говорећи о знаку Јоне наглашавају различите моменте. Матеј је више усмерен ка јудеохришћанској средини, којој указује на дубоку повезаност Старог Савеза и тајне Христа, попут Христовог поређења са Јоном код Матеја у Мт. 12, 40, због чега је таквој заједници била ближа приповест из Јон. 1–2, него описани догађаји из Ниниве. Лукина теолошка преокупација, као што је питање покајања и заједнице која долази из многобоштва, условило је идентификовање заједнице са приповешћу о покајању незнабожачких Нинивљана. Неко би попут Јована Златоуста Књ. о Јони користио да би указао на дужности цара и свештеника, али и величину покајања и истрајавања и врлине (стр. 256). Кирило Јерусалимски се служио антитетичком типологијом између Јоне и Христа. Примарно се у овом случају поткрепљује вера у васкрсење. Теодор Таршанин, иако се противио алегорези која је по њему обесмишљавала историју, историји даје дидактички карактер; у Старом Савезу је нудила моралну поуку и утеху за пророке, докле после Христа приповест о Јони служи верујућим као поука и опомена. По Кирилу Александријским, Јона је човек вере који у критичким тренуцима, уместо да упадне у очајање и унијне, осећа потребу за Спаситељем (стр. 291).

Могли бисмо рећи да је хришћанска Црква у сусрету са јелинском културом преузела њене најбоље одлике пројављене у алого-

ријском тумачењу митских спева. Библија је у том сусрету, у јелинском свету заузела место хомерских спева. Потом, алегоријско тумачење је помогло да се старозаветна проштвта и реалније тумаче у христолошком кључу и омогућило актуализовање унутар новог хоризонта тумачења. Савремена теологија из таквог отачког приступа може научити да се библијском тексту мора приступити на основу егзистенцијалних питања које диктирају животне околности. Уколико имамо егзистенцијални однос према тексту, онда ћемо добити значење које је сагласно животном контексту. Ову књигу можемо третирати не само као информативно и уводно штиво које има за циљ да нас припреми за приступ библијском тексту. Она је и настала као плод једног покрета у православном свету и то не само код православних у Америци, већ и у Русији, где се озбиљно од кључних православних теолога позива на озбиљнији приступ Библији, што укључује научно истраживање, али и превод Септуагинте. Такође, не треба на критике постојећих превода Библије гледати као на нешто што је проблематично; преводи Библије уобичајено имају многа издања, тако да се увек морају узети у обзир унапређивање коментара и самог библијског текста да би се то надоместило у наредном издању. То, наравно, подразумева сагласност отачкој мисли.

Славиша Косћић